gen, is ongetwijfeld nuttig. Als dr Kromsigt evenwel gelooft, dat zij iets met Assen te maken heeft, dan kan ik alleen maar mij verwonderen en verder zwijgen. Zal behalve confessioneele wetenschap ook al confessioneele confessiebouw tot de onmogelijkheden gaan behooren tot aan het eind der wereld? Want afgedacht van de vraag, of men met den inhoud van Assens uitspraken het eens is, niemand zal ooit confessioneele geschillen kunnen beslechten of nieuwe uitspraken doen, zonder den arbeid van Assen te verrichten. Tenzij men een synode mocht oplossen in een conventikel. Maar dan komt er zéker geen resultaat.

„We willen woorden."

Ja zeker, woorden, woorden, woorden.

Maar weet men niet, hoe een confessie ontstaan is, al de eeuwen door?

Over de letter h.

In „De Saambinder" lezen we van de hand van Ds den Hengst:

> De vraag wordt gedaan „welk onderscheid er is in den Bijbel tusschen de uitdrukkingen „Vereerlijken" en „Verheerlijken"?
> We gaan die vraag, die onder ons volk somwijlen opgeworpen wordt, beknoptelijk beantwoorden.
>
> In de Statenvertaling, zegt Ds den Hengst,
>
> wordt het woord „vereerlijken" eenige malen aangetroffen, (in het O.Testament), terwijl in dezelve texten in andere vertalingen het woord „vereerlijken" niet voorkomt, maar het woord „verheerlijken" er voor in te lezen staat. Onze tegenwoordige bijbelvertalers zijn dus blijkbaar van oordeel, dat die twee woorden van dezelfde beteekenis zijn. Velen echter — we laten voor 't oogenblik in 't midden of zij bevoegde beoordeelaars zijn — gaan met die vertaling heel niet accoord. Een Hollandschen Bijbel waar dat „vereerlijken" niet in voorkomt, houden ze verdacht; ja sommigen wijzen zoo'n Bijbelvertaling, waarin „vereerlijken" door „verheerlijken" vervangen is, als vervalscht terug en waarschuwen anderen er tegen.
> Aan welke zij ligt nu het recht? Aan de zijde van hen, die meenen, dat „vereerlijken" en „verheerlijken" twee verschillende begrippen zijn óf aan den kant dergenen die staande houden, dat er hetzelfde meê uitgedrukt wordt?
> Een voorstander van het eerste gevoelen zal misschien zeggen (zooals ik wel beluisterd heb): de zaak is eenvoudig genoeg. God verheerlijkt zichzelven maar verheerlijkt geen zondaar, en daarentegen wordt een zondaar vereerlijkt maar het Goddelijk Wezen niet. Derhalve moet er verschillend begrip tusschen die twee woorden bestaan. Deze redevoering schijnt wel eenvoudig, maar is ze ook juist? Een tweetal opmerkingen hieromtrent. Dat God de Heere Zichzelven verheerlijkt is buiten kijf, maar evenzeer, dat Hij ook zondaren verheerlijkt, die Hij verkoren, geroepen en gerechtvaardigd heeft. Voorts: we lezen in onze Staten-Vertaling van menschen, die „vereerlijkt" worden, maar wordt in Jes. 26:15 niet tot het Goddelijke Wezen gezegd: „Ghy, o Heere, hadt dit volck vermeerdert, ghij hadt dit volck vermeerdert, ghij waerd vereerlickt geworden..." en in Ezech. 28:22 „Ende seght: soo seyt de Heere Heere: siet Ick wil aan u, o Zidon, ende sal in 't midden van u vereerlickt worden....?" En hier raken sommigen, die bizonder op behoud van 't woord „vereerlijken" staan, in de war. Dat zondaren vereerlijkt worden, nu, dat vatten ze wel! De gevallen mensch, zeggen ze, is niet eerlijk maar een eerroover van God, een genade- en beloftendief, niet eerlijk ook tegenover de naaste, niet betrouwbaar, en onoprecht. Maar Gods gunstgenooten worden in een weg van overtuiging en ontdekking eerlijk gemaakt, kinderen die niet liegen zullen, die zichzelven schuldig keuren en Gode niets ongerijmds toeschrijven, erkennend hun verdoeming gansch rechtvaardig maar hun vrijspraak loutere genade te zijn. Zóó maakt de Heere een mensch eerlijk, oprecht, vlak! 't Is echter een misvatting, wanneer men meent, dat dit ergens in de Schrift door „vereerlijken" wordt aangeduid. Indien dat woord zooveel als „eerlijk of oprecht maken" beteekende, hoe zou dan van God (in bovengenoemde texten) gezegd kunnen worden, dat Hij, de Heilige en Waarachtige, vereerlijkt is geworden.

Natuurlijk geven we deze verhandeling niet door, om Ds den Hengst te becritiseeren, doch om te doen zien, welke vraagstukken nu waarlijk nog leven onder ons volk, tengevolge van de verbrokkeling, die zoo velen plaatst buiten den stroom der ontwikkeling, en die oorzaak is, dat men nog vragen stelt, waar anderen reeds heel lang over heen zijn. Voorloopig zullen deze vragers geen nieuwe bijbelvertaling begeeren.

K. S.

BOEKBESPREKING.

> A Theological Bibliography, Compiled by Clarence Bouma, A. M., Th. D. Professor at the Theological School Grand Rapids, Michigan.
> Wm. B. Eerdmans Pub. Co „The Reformed Press", Grand Rapids, Michigan.

Al te lang wachtte dit verdienstelijke boekje op bespreking.

Intusschen heeft het nog niets van zijn waarde ingeboet.

Prof. Bouma, toen nog hoogleeraar in heel de „systematische theologie", maar na de jongste Synode in de Ethiek en de Apologetiek, geeft hier de voornaamste werken op het uitgestrekte gebied der Theologie.

Het is met loffelijke accuratesse verzorgd.

Hoeveel arbeid er in zulk werk steekt weet ieder, die er een kaartenkast op nahoudt.

Het is niet zoo breed opgezet als de Theologische Bibliographie van Prof. Knappert.

Maar wat deze bibliographie voor Nederlandsche theologen zoo belangrijk maakt, is, dat behalve de Hollandsche en Duitsche ook de Engelsche theologische litteratuur wordt „overzien".

En zijn we in dit opzicht niet zeer gebrekkig georiënteerd?

Periodieken.

Ons Reisblad, Uitgave van de N. C. R. V., Edecea, Hoorn, dat in deze dagen van reizen en trekken glorieert.

Christelijk Tijdschrift voor Radio, Gebrs. Zomer en Keuning, Wageningen, dat zich voor onze radio-liefhebbers steeds meer onmisbaar maakt.

Cijfers en Feiten, N. V. De Graafschap, Aalten, kan als „gids voor het politieke en sociale leven" niet genoeg aanbevolen.

Antirevolutionaire Staatkunde, Orgaan van de Dr A. Kuyper-stichting, J. H. Kok, Kampen. In het Juli-Augustus-nummer voltooit prof. Dr I. Bohatec van Weenen zijn degelijke artikelenreeks over „De Organische Idee in de gedachtenwereld van Calvijn". Voorts „Overheid en Krankzinnigenverpleging" door H. de Wilde, „Het Pachtvraagstuk" door Prof. Dr P. A. Diepenhorst, „Adviezenrubriek" door Mr J. W. Noteboom.

De Maatschappij, Christelijk sociaal-economisch weekblad, Drukkerij Oranje Nassau, Baarn. Het nummer van 5 Augustus bevat o. m. „De Collectieve Arbeidsovereenkomst in het Boekdrukkersbedrijf I" door J. Hofman, „De Economische Toestand in Hongarije na den wereldoorlog II", door Ds L. Jakos, „De Merkenwet". Dit weekblad houdt over sociale aktualiteiten uitstekend op de hoogte.

Diaconaal Correspondentieblad, J. H. Kok, Kampen. De artikelen van (Mr A. J. L.) v(an) B(eek) C(alkoen) over „Theologie en Diaconie" en „Gemeentelijke Armenzorg en Diaconie" lazen we met veel genoegen.

Paedagogisch Tijdschrift, Uitgave van de N. V. Dagblad en Drukkerij De Standaard. Uit den inhoud van het Juni-Juli-nummer noemen we „De beinvloeding van het emotioneele leven der leerlingen op de lagere school II" door Dr S. O. Los en „Beroepskeuze-voorlichting en Psycho-techniek" door Dr L. v. d. Horst, beide zeer lezenswaard.

HEPP.

> Dr A. G. M. v. d. Wijnpersse, Zuster Hildegarde, De Dietse Vertaling van Suso's Horologium Aeternae Sapientiae.
> Groningen — J. B. Wolters' Uitg.-Mij., 1926.

Wie nu eens van zijn critischen zielsarbeid genieten wil zonder het pijnlijk besef, dat hij niet meer de secure broeder is, die leze dit boek. Mits zijn genot dat van den criticus zij en blijve. Criticus, niet van dit boek, maar van de mystiek, en den mysticus, die erin beschreven worden en aan het woord gelaten.

Suso was een der beroemdste mystieken van de middeleeuwen. Hij was een leerling van den eveneens overbekenden Tauler en leefde van ongeveer 1295 tot 1366. Als vertegenwoordiger van de duitsche mystiek dier dagen heeft hij vooral bekendheid gekregen door zijn „Büchlein von der ewigen Weisheit". Minder bekend is evenwel zijn „Horologium Aeternae Sapientiae", in het Nederlandsch vertaald onder den titel: „Dat Orloy der Ewigher Wysheit". De titel wordt verklaard door het verhaal van Suso zelf. Hij zegt, dat het werkje hem vertoond is „onder ene figure van enen schonen orilodie (uurwijzer), dat gheciert was met alte schonen rosen ende met menichvoudicheit welludender cymbalen (schellekens), die soete hemels gheluut ghaven ende beroerden opwaert die herten van alle menschen". Een soort van visioen dus, misschien van een zonnewijzer met klimplanten en belletjes, die door den wind aan 't klingelen gingen. In overeenstemming daarmee heeft hij naar de 24 uren van den dag 16 en 8 hoofdstukken gegeven. Het boekje is oorspronkelijk voor kloosterlingen bestemd, maar zijn stof bracht het ook buiten den engeren kloosterkring. De schrijver verhaalt zelf, hoe hij gewoon was, in bepaalde volgorde de kloostergangen te doorloopen. Daarbij stelde hij — hier is de echte mysticus — zich voor, hoe Christus zijn lijdensweg heeft doorloopen van Pilatus' rechthuis naar Golgotha. Bij een van die overwegingen werd hem „ingegeven", Christus' lijden te beschouwen in 100 korte overwegingen, met 100 veniën, d. i. kniebuigingen (bl. 87). Hieruit ontstond het „Büchlein der Ewighen Weisheit" en ook het „Horologium". De schrijver vertelt hierin van zichzelf, zijn visioenen, zijn liefde voor zijn „Bruid", de eeuwige Wijsheid, die hem Christus' lijden op zijn bedo ontdekken komt. Daarna handelt het geschrift over Christus' passie, over haar betrekking tot de wereld, haar genieting voor wie liefheeft en het geestelijk leven.

In dit korte boekje vindt men dan ook alle typische kenmerken, ook de zonden, van de geestelijk-erotische mystiek, gelijk ze ook in dezen middeleeuwschen geest zich geopenbaard heeft. Indien ik bij de verzending van de copie voor mijn opstel over „Eros of Christus" in deel II van Christelijk-Letterkundige Studiën van dit werk had kunnen kennis nemen, zou ik het zeker op de

---

veel ik kon. Hij was moedig en vol berusting. Hij had zich zoo goed mogelijk voorbereid en zeide mij, dat booze gedachten plaats hadden gemaakt voor innerlijke blijdschap. Den avond vóór zijn dood liet hij mij lezen de woorden, die zijn moeder op het schutblad van zijn bijbeltje had geschreven en die spraken van een wederzien hiernamaals".

Bij deze passage werd de voorlezer onderbroken door een luiden snik van mijn moeder, en toen welden ook bij mij heete tranen naar boven. Tot hiertoe had ik bijna een gevoel van schaamte, dat ik niet meehuilde...

Toen volgden twee bladzijden met aandoenlijke wenken voor ieder van ons, welke de brave geestelijke met nauwgezetheid had opgeteekend; en dan weer bizonderheden, die ons bijna deden bijwonen dat verscheiden zoo ver weg, te midden der lauwe en felbewogen wateren der tropenzee.

En ten slotte dit post-scriptum, dat een wonderlijke ontroering bij mij teweeg bracht:

„Uw geliefd kind heeft mij opgedragen, U ook te zeggen precies de plaats, waar zijn lichaam aan de golven zou worden toevertrouwd. 't Is in de Golf van Bengalen op 6° 11' N. B. en 84° 81' O. L."

Aan de golven toevertrouwd! Ik had eerst niet gedacht aan dezen vorm van begraven, waarloe zoovele zeevarenden bestemd zijn!.... O, hier of daar ten minste een kleine grafstede te mogen hebben, waarbij de overlevenden, die U liefhadden, kunnen mijmeren en bidden! Ongetwijfeld had hij zelf in zijn laatste stonde de begeerlijkheid daarvan gevoeld; ongetwijfeld was het hem ook voorgekomen, dat hij, bij gebrek aan beter, voor ons een weinig minder alleengelaten, minder wèg, minder verloren zou zijn te midden der onmetelijkheid van de zee, als wij wisten ongeveer op welke plaats in die bewegelijke onbeperktheid men hem zou hebben over boord gezet... En nochtans, wie onzer zou ooit eenige kans hebben, de gevaarvolle bedevaart te ondernemen naar zijn golvengraf?"

Hier ben ik genoodzaakt, een stuk vooruit te loopen in de geschiedenis van Pierre Loti. Want Loti verhaalt ook hoe hij, twintig jaren daarna, als luitenant ter zee, de plaats is voorbij gevaren waar het lichaam van zijn broeder in den schoot der wateren is neergelaten. Hij is dan op weg naar Tonkin en heeft van den commandant van den oorlogsbodem een kleine afwijking van de naaste route verkregen. Deze bladzijde vormt een prachtig pendant van die, welke ik zoo juist heb aangehaald.

„Tegen twee uur, volgens afspraak, gewekt door een roerganger, toen ik mijn hut verliet om de commandobrug op te gaan, scheen het mij toe, dat wij voeren op een wonderbaarlijke vuurmassa van bleek *aqua marina* blauw. Sedert ik was gaan slapen, had de zee zich, bij wijze van verrassing, getooid in de lichtpracht van de schoonste tropische phosphorescentie, zóó, dat de sterrenglans erbij verbleekte; een zelfde sombere zachte, niet nader te omschrijven lichtvloed ontstroomde aan alle dingen, overal heenvlietend; wij zweefden als in lichtende damp, en de horizon had geen lijnen meer. Niets dan rust en stilte, ternauwernood hoorde men het draaien van de schroef, die haar geraas als in olie scheen te dempen. Maar, aan beide zijden van het schip zag men onder het lauwe water aanhoudend flitsen schieten als vuurpijlen — en dat was het zog van groote, snelzwemmende visschen, haaien of andere lijkenverslinders, die in scholen om ons heen zwermden in de hoop op een of andere prooi...

Op de brug van het groote donkere pantserschip, dat dien nacht als de schim van een leviathan voortgleed, midden in een fantastisch meer, letten mijn kameraad en ik aandachtig op den te volgen koers. Bij elke minuut zetten wij een stip op de zeekaart en, inderdaad, tegen drie uur 's morgens voeren wij, in gepeins verzonken, en zonder een woord te wisselen, over de kruising van den meridiaan en de parallel, die de brief van den priester ons had aangegeven."

Eenige weken na den laatsten brief van Gustave, komt ook diens bagage thuis. Men begint ze uit te pakken.

„Moeders ontroering werd vooral groot toen zij haar bijbeltje terugvond, en ik vroeg onmiddellijk de woorden te mogen lezen, die zij voor hem op het schutblad geschreven had en die hij zich in zijn stervensstonde had laten voorlezen door den aalmoezenier van de Alphée. Die woorden wil ik hier overschrijven, omdat zij zoo'n duidelijk getuigenis geven van dat kalme en standvastige geloofsvertrouwen van mijn geliefde moeder, waarvan zij in mijn ziel den vrijwel onuitwischbaren indruk heeft achtergelaten.

16 October 1858.

„Al wie mij belijden zal voor de menschen, zal ik ook belijden voor mijn Vader, die in de Hemelen is. Maar die mij verloochenen zal voor de menschen, zal ik ook verloochenen voor mijn Vader, die in de Hemelen is." (Matth. X:32—35)

Dat deze woorden uit den mond van onzen Zaligmaker, hier neergeschreven door de hand van Uw moeder, U inzonderheid mogen treffen, en bij U, mijn zeer geliefd kind, een heilzamen indruk te weeg brengen mogen! Laat dit boek, zoo bid ik U, geen gesloten boek zijn! Overdenk er dagelijks enkele woorden uit, opdat die U tot leering en stichting mogen strekken. Ach, mocht ik de zekerheid hebben, dat gij een waarachtig discipel van Christus zult worden, hoezeer zou mijn smart dan, als ik van U scheiden moet, van haar bitterheid verliezen; want, mijn zoon, ik vraag van mijn God met minder innigheid U te mogen wederzien op deze zondige aarde dan U en al degenen, die wij liefhebben, te mogen ontmoeten in de eeuwige en gelukzalige gewesten, waar de verlosten zullen zijn.

Uw vriendin en moeder.

Nadine V.

(Wordt vervolgd.)